



Biosférická rezervácia
Polana





Hriňovské lazy



Hriňovské lazy

Vážení návštevníci

Dovoľte nám predstaviť Vám Biosférickú rezerváciu Poľana, ktorá sa do Programu UNESCO Človek a biosféra zaradila v roku 1990. Biosférické rezervácie – Rezervy biosféry (BR) slúžia ako príklad trvalo udržateľného života, prijateľnej rovnováhy a vzájomného vzťahu človeka s prírodným prostredím. V rámci Programu UNESCO Človek a biosféra boli na Slovensku za biosférické rezervácie uznané bez právneho ustanovenia a vymedzenia štyri územia - Slovenský kras, Poľana, Východné Karpaty a Vysoké Tatry. Certifikát udeľuje Medzinárodná koordináčna rada UNESCO v Paríži. V súčasnosti je vo svete 621 biosférických rezervácií v 117 krajinách sveta.

V dôsledku neznalosti poslania a významu BR často dochádza k vnímaniu BR ako ďalšej kategórie chráneného územia a s tým súvisiacimi obmedzeniami, či zákazmi. Biosférické rezervácie, správne „rezervy biosféry“, nie sú chránené územia, sú modelové územia, kde ochrana prírodných hodnôt je podporovaná spôsobom hospodárenia na určitom území. Zároveň by však takýto prístup mal tým, ktorí v týchto územiach pracujú, zaručovať určitú podporu. Rezervy biosféry predstavujú územia, kde príroda poskytuje ľuďom prírodné zdroje, s ktorými človek hospodári tak, aby prírodu nenarušil a zachoval jej hodnoty.



BR Poľana má tri zóny: jadrovú – 6 prírodných rezervácií, ktoré sú určené na dlhodobú ochranu v súlade so zámermi ochrany prírody, nárazníkovú zónu, v ktorej by sa mali vykonávať činnosti zlučiteľné so zámermi ochrany prírody a prechodnú zónu, v ktorej sa presadzujú a rozvíjajú postupy trvalo udržateľného hospodárenia s prírodnými zdrojmi. V roku 2014 sa do prechodnej zóny zaradili Hriňovské lazy, jednak ako ukážka tradičného hospodárenia, ale najmä príležitosť a výzva ich zachovať.

BR by mali plniť určité funkcie – ochrannársku, logistickú (výskum, vzdelávanie) a rozvojovú. Ochrannárska je plnená úlohami vyplývajúcimi pre Chránenú krajinnú oblasť Poľana, ktorá je vyhlásená od r. 1981 za účelom ochrany neživej prírody, rastlinných a živočíšnych spoločenstiev a tiež osobitného rázu krajiny. Rozloha územia je 20 360 ha. Výskum je zabezpečovaný prostredníctvom vedeckých inštitúcií a vzdelávaniu sa venuje zvýšená pozornosť, nakoľko výchova mladej generácie k prírodným hodnotám je jednou z priorít BR Poľana. Rozvojová funkcia, čiže podpora obyvateľstva je súčasťou výzvou, aby sme človeka v prírode udržali a aby sa zachovalo tradičné hospodárenie na Poľane.

V súčasnosti sa vytvára nový model riadenia BR Poľana, ktorý by mal priňať pre región Podpoľania nové výzvy, príležitosti a princípy. Prioritnou úlohou je zmena myslenia a postoja všetkých, ktorí v BR žijú a pracujú k existencii biosférickej rezervácie. V rámci biosférickej rezervácie Poľana vzniká tzv. Koordinačná rada, ktorá bude spoločne manažovať územie Biosférickej rezervácie Poľana. Členmi rady by mali byť zástupcovia samospráv, vlastníkov a užívateľov, podnikateľov, lesníkov, poľnohospodárov, zástupcov kultúrnych, vzdelávacích a výskumných inštitúcií. Jedine korektná komunikácia,

poctivá práca, úcta a rešpekt môže nám všetkým, ktorí v BR žijeme a pracujeme, pomôcť. Múdrosť - uvedomenie, jednoduchosť (bez zbytočných legislatívnych prekážok) a samozrejme financie môžu reálne prispieť k rozvoju územia Rezervy biosféry Poľany.

***Navštívte Biosférickú
rezerváciu Poľana a objavte
jej zaujímavosti a krásy!***

***Želáme Vám príjemné
zážitky z bohatstva
vytvoreného prírodou
a zhodnoteného našimi
predkami.***



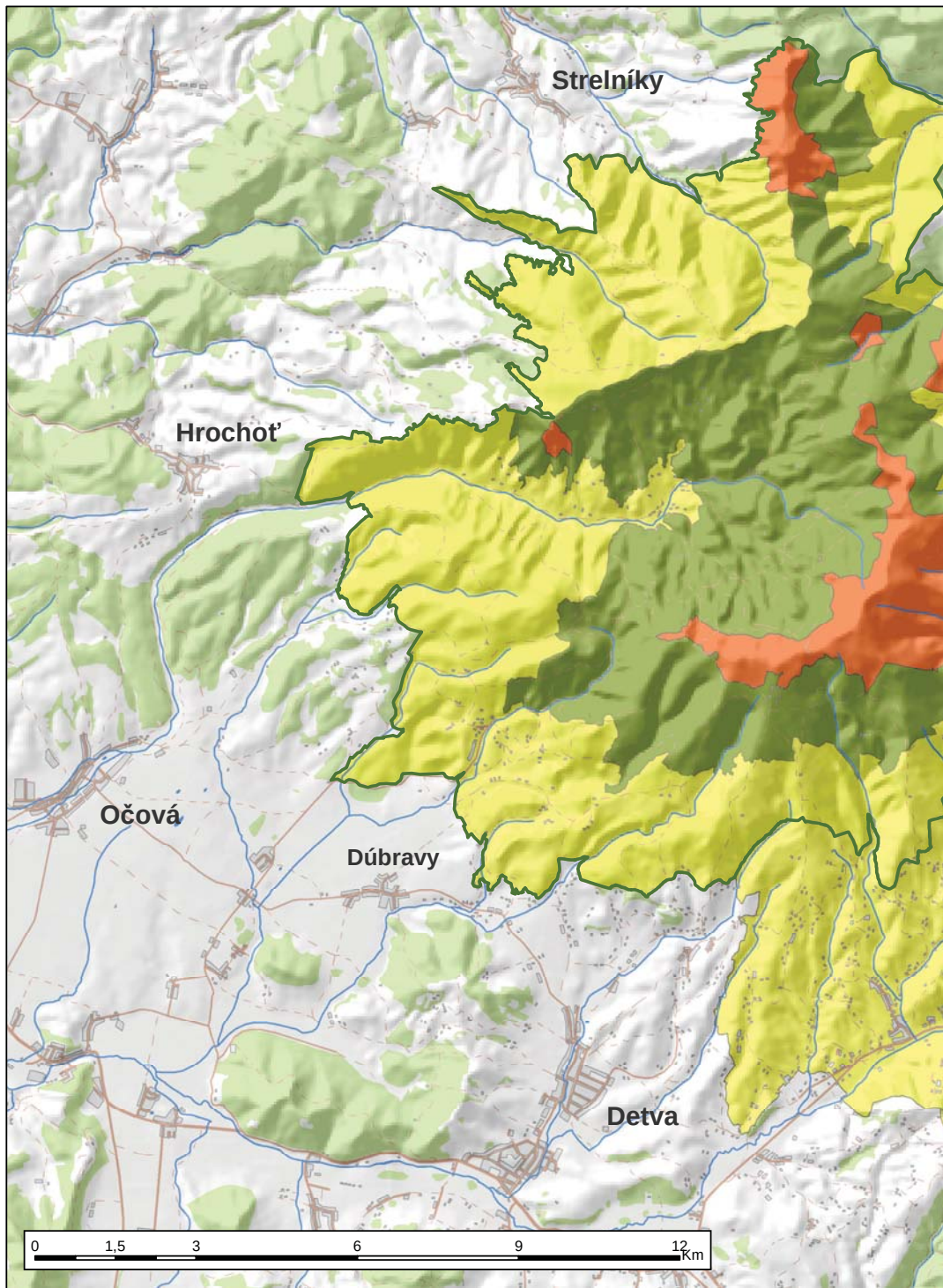


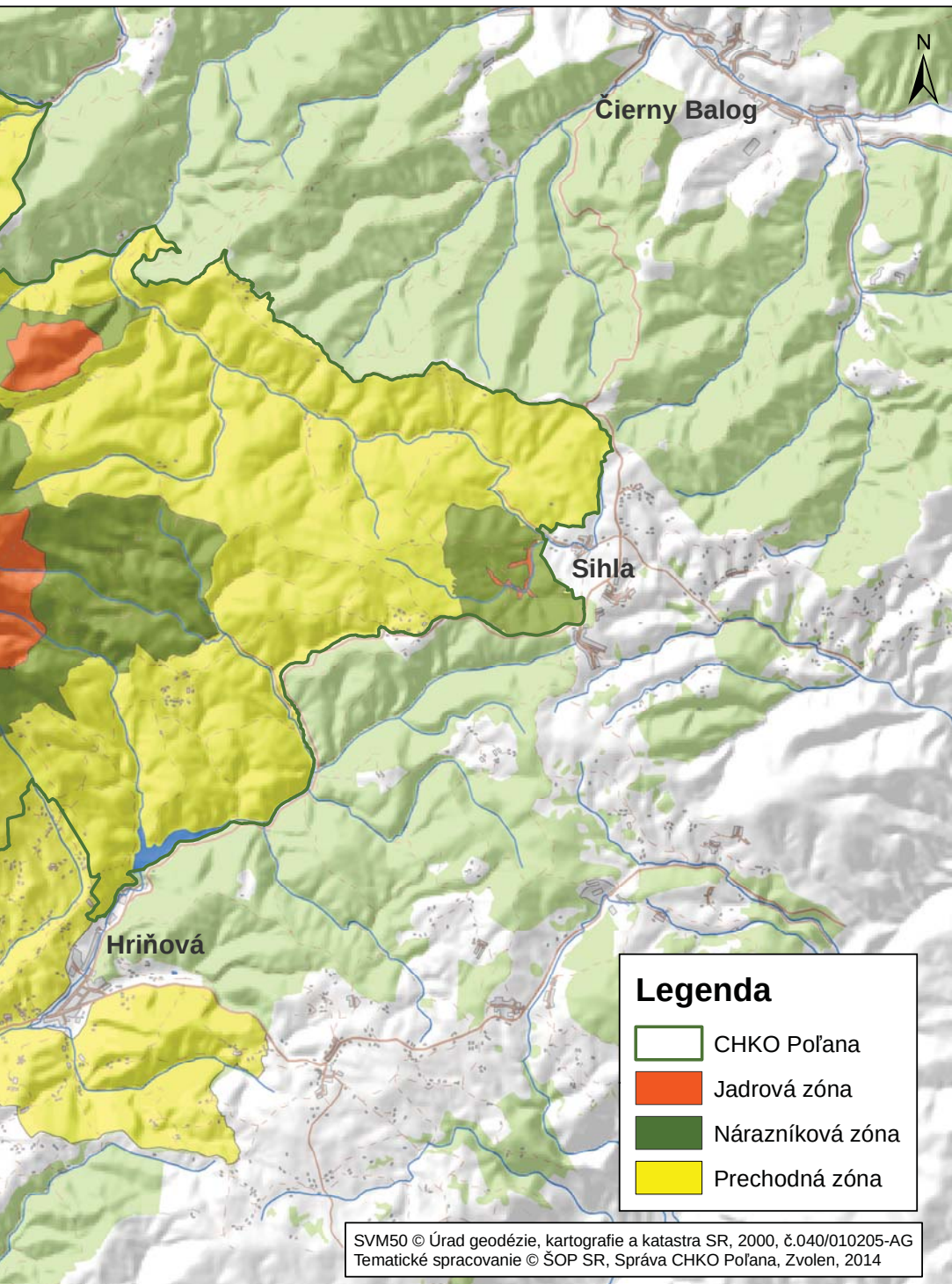
Orba



Mlátenie zrna

Biosférická rezervácia Poľana - zonácia územia





Príroda

Poľana je najvyšším sopečným pohorím na Slovensku. Celé pohorie je súčasťou karpatského oblúka. Vplyvom jeho vysunutia na juha výškového rozpätia skoro 1000 m (najnižší bod 460 m a najvyšší 1458 m n. m.) sa tu vyskytujú na relatívne malom území teplomilné aj horské druhy rastlín a živočíchov. Kóta Hrb (1255 m n. m.), ktorá sa nachádza na jej severnom okraji Ľubietovského Vepra je geografickým stredom Slovenska. Jedinečnú geologickú a geomorfologickú stavbu tohto územia vytvorila v mladších treťohorách (pred 13 – 15 miliónmi rokov) sopečná činnosť.

Pohorie formovali celkove štyri etapy vulkanickej činnosti, počas ktorých sa striedali vývery sopečnej lávy (andezity), výbuchy sopečného popola a prachu (tufy a tufty) s obdobiami narušenia týchto geologických vrstiev. V poslednej etape bol sformovaný rozsiahly lávový vulkán, ktorý pochoval všetky produkty predošlej vulkanickej aktivity vrstvou lávových prúdov a vytvoril konečnú formu Poľany. Následkom poklesu a erózie v centrálnej časti vznikla kotlovitá prehĺbenina (kaldera). V smere S – J má priemer 6 km, obvod okolo 20 km, hĺbku 800 m a zaberá asi 30 km². Geologická stavba i geomorfologické útvary Poľany boli príčinou na vyhlásenie viacerých maloplošne chránených území a o to viac, že na ne nadväzuje výskyt vzácných rastlinných a živočíšnych druhov, ekosystémov, ako i zaujímavej krajinnéj štruktúry. V BR Poľana sa vyskytuje okolo 1220 druhov vyšších rastlín, z toho 80 chránených, 390 húb, 160 lišajníkov, 130 machorastov. Veľmi pestré je i živočíšstvo, ktoré je zastúpené 278 stavovcami, z toho 222 chránenými. Z nich dominujú vtáky a cicavce. Bezstavovce sú zastúpené viacerými karpatskými endemitmi. Lesy

pokrývajú 85 % územia. Typickými spoločenstvami Poľany sú rozsiahle komplexy bučín, jedľových bučín a sutinových lesov. V niektorých miestach majú pralesovitý charakter. V najnižších polohách, na juhozápadnom úpätí, sa vyskytujú dubovo-bukové a bukovo-dubové lesy, s výskytom drevín dub cerový, dub zimný, dub letný, buk lesný, v menšej miere hrab obyčajný, lipa malolistá a veľkolistá.

Plošne najrozšírenejšie sú lesy bukové a jedľovo-bukové. Tieto aj vďaka priaznivým a bohatým humóznym andozemiam dosahujú pozoruhodné rastové dimenzie. Okrem hlavných drevín – buk lesný a jedľa biela, je v porastoch primiešaný smrek obyčajný a v záveroch dolín s vlhkými, kamenistými sutinami aj javor horský, brest horský a jaseň štíhly. Buk vystupuje na južných svahoch k hrebeňovým polohám. Na niektorých lokalitách vzácné rastie aj tis obyčajný. V dávnej minulosti odlesnené lokality predstavujú v súčasnosti spoločenstvá lúk, pasienkov, lesných čistín, v rámci ktorých sa vyskytuje veľmi cenná vegetácia rašelinísk a podmačaných lúk. Pre vrstvu bylín sú typické horské a subalpínske druhy bylín – soldanelka uhorská, kýchavica Lobelova, kamzičník rakúsky, z krov ríbezľa alpínska a zemolez čierny. V minulosti odlesnené lokality predstavujú v súčasnosti spoločenstvá lúk, pasienkov, lesných čistín, v rámci ktorých sa vyskytuje veľmi cenná vegetácia rašelinísk a podmačaných lúk. V týchto spoločenstvách sa vyskytuje žltohlav najvyšší, páperníky a vstavačovité rastliny. Ojedinelý je i výskyt chránenej mäsožravcej rastliny rosičky okrúhlostej. Spoločenstvá skál a skalných štrbín zvyšujú celkovú biodiverzitu územia.



PP Jánošíkova skala



Kyjárôčka zelená



Rosička okrúhlostá



Lesy na Polane

Vďaka vysokej rozmanitosti biotopov je veľmi pestré aj zastúpenie bezstavovcov, z ktorých je veľa druhov endemických, vzácných a ohrozených. Jedným z najkrajších druhov lesných chrobákov je určite fuzáč alpský a v nedávnej dobe boli objavené aj populácie kriticky ohrozeného karpatského endemitu – fuzáča karpatského.

Zaujímavá je fauna mäkkýšov zachovalých lesných ekosystémov s viacerými karpatskými endemitmi a tiež fauna pavúkov, koscov, mnohonožiek, stonožiek alebo dvojkřídlcov. Na lúkach a pasienkoch svojim vzhľadom a správaním na seba pútajú pozornosť hlavne motýle a rovnokřídlce (kobyľky, koníky). K vzácnym druhom patria kobyľka Frivaldského a koník pestrý.

Z obožiteľníkov tu nájdeme 11 druhov – napr. mlok horský a karpatský. Otvorené plochy lúk a lesov sú vhodným prostredím pre plazy. Nájdeme tu napr. teplomilnú užovku stromovú, ale aj chladnomilnejší druh – vretenicu severnú. Veľmi bohaté je zastúpenie vtákov. Na Poľane a v blízkom okolí môžeme nájsť vyše 180 druhov. Táto bohatosť a výskyt viacerých druhov európskeho významu zaradili Poľanu aj medzi chránené vtáčie územia vyhlásené v rámci sústavy NATURA 2000. Významný z hľadiska rozšírenia v strednej Európe je výskyt strakoša kolesára, hniezdiaceho v oblasti hriňovských lazov. K druhom pôvodných horských zmiešaných a smrekových lesov patrí kuvik vrabčí, pôtik kapcavý a ďateľ trojprstý. Na Poľane ešte stále nachádza posledné útočiská aj tetrov hlucháň. Z dravcov sa tu vyskytuje sokol ťahovavý, včelár lesný a vzácné aj orol skalný. Poľana je domovom aj našich veľkých šeliem – vlk dravý, rys ostrovid a medveď hnedý. Vo väčšine vodných tokov žije vydra riečna.

**Pre uvedené prírodné hodnoty
bolo územie v r. 1981
vyhlásené za Chránenú krajinnú
oblasť Poľana.**



Modráčik krvavcový



Jeleň lesný



Fuzáč alpský



Kobylka Frivaldského



Medved' hnědý

Človek

Územie biosférickej rezervácie Poľana patrilo do r. 2014 medzi najmenej urbanizované chránené územia na Slovensku. Nachádzali sa tu iba tri osady (Iviny, Snohy a Vrchslatina) s typickým lazničným osídlením (celkovo asi 400 trvaložijúcich obyvateľov).

Od r. 2014 sa do prechodnej zóny zaradili aj Hriňovské lazy. Sú to mozaiky maloblokových pásových oráčín, striedajúce sa s lúkami a pasienkami na bývalých poliach, prekladané medzami, miestami zarastenými šípkami, trnkami a divými čerešňami. V tomto území sa na poľnohospodárske práce dodnes používajú kone a tradičné poľnohospodárske nástroje. Neopakovateľný ráz krajiny dotvárajú tradičné drevenice, senníky, zemiakové pivničky, drevené maľované kríže a zachované tradície ľudovej tvorby. V Hriňovej vznikali rozptýlené sídla kvôli ťažkej dostupnosti pôdy z obývaných oblastí.



Práca na poli



Kosenie trávy



Oddych na lúke



Tradičná architektúra
na Hriňovských lázoch



Rodina pri práci



Pásenie oviec na Poľane

Na lazoch sa vytvárali samostatné poľnohospodárske jednotky, ktoré boli od seba značne vzdialené. Hlavným zdrojom obživy bolo práve obrábanie pôdy. Veľký význam mal aj chov hovädzieho dobytku a oviec, práca v lesoch, pálenie dreveného uhlia, práca v sklárskej hute a na parnej píle. Katastrálne územie Hriňovej, ako jedno z mála na Slovensku, nebolo postihnuté kolektizáciou poľnohospodárstva v období socializmu. Vďaka tomu si zachovalo jedinečný krajinný ráz i tradičné formy hospodárenia.

Podpoľanie je malebný kút uprostred Slovenska, známy ako vrchársky kraj s panenskou prírodou, originálnou ľudovou kultúrou a stále živými tradíciami, básnikmi ospievanou Detvou, si v povedomí širokej verejnosti právom získal postavenie symbolu slovenskosti a svojráznosti. Z hľadiska turistického ruchu patrí medzi atraktívne, ale pomerne málo poznané regióny. Každý kto ho raz navštívi, sa sem rád a opäť vracia. Región Podpoľanie nemá presne vymedzené geografické ani administratívno-právne hranice. Nazýva sa tak územie, ktorému dominuje horský masív Poľana, ale ku ktorému nerozlučne patria podhorské dediny a mestečká na jej úpätí, akoby položené v náručí Poľany. Spolu vytvárajú jeden harmonický celok.

V blízkom okolí BR sa nachádzajú mestá: Hriňová, Detva, obce Dúbravy, Očová, Hrochoť, Ľubietová, Strelníky, Povrazník, Osrbľie, Sihla. Sú to rázovite obce a mestá so zaujímavou históriou a kultúrou. Každé mesto a obec ponúka pre návštevníkov množstvo kultúrnych a športových podujatí.



Snopy na Hriňovsku



Trh s dobytkom



Mláťacka zrna



Mládež na Hriňovských lazoch

Kontaktná adresa:

Správa CHKO-BR Poľana
J. M. Hurbana 20, 960 01 Zvolen
tel.: 045/533 48 34, tel./fax: 045/533 36 57
e-mail: chkopo@sopsr.sk
web: www.chkopolana.eu

Text: V. Fabriciusová, V. Hrúz, P. Potocký
Foto: P. Potocký, I. Rybár, P. Albert, V. Vician, V. Hrúz, J. Bariak,
Rastislav Očenáš
Autor mapy: V. Hrúz
Rok vydania: 2014



Program švajčiarsko-slovenskej spolupráce
Swiss-Slovak Cooperation Programme



Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra



**Slovenská
republika**

